

Deutsch Mór

[Ez Deutsch Dezső apjának, Deutsch Mórnak az arcképe.]

Apám 1882-ben született Bakonytamásin [Veszprém vm.]. Tulajdonképpen csak az elemi iskoláit végezte el, és utána, azt hiszem, Bécsbe került, ott dolgozott, és tanult nyelvet is. Megnősült, és elvett egy nagyon vallásos pápai nőt. Közvetített házasság volt [lásd: házasságközvetítő, sádhén]. Apám első felesége Bécsben a szüléskor meghalt, és apámnak új felesége lett, szerezték, ez szokás volt akkor, és elvette feleségül.

Aztán apám Celldömölkre került, és ott nyitott egy kis üzletet, ami aztán később egyre nagyobb lett. [Celldömölk -- Vas vm.-i nagyközség, 1920-ban 5500, 1935-ben már 6100 főnyi lakossal. -- A szerk.] Azt hiszem, ez volt Celldömölk legjobb üzlete. Ott minden volt, ami nem élelmiszer, tehát rőfösáru [vagyis méteráru], rövidáru, cipő. Részben a családé volt, miután mi négyen voltunk fiúk, és két lány volt, az édesanyám is kiváló üzletasszony volt, ő is részben ott dolgozott, de voltak

alkalmazottak is.

A szüleim rengeteget dolgoztak, szóba sem jöhetett náluk a szabadság, mi pedig ott voltunk és segítettünk. Nem volt olyan, mint most, hogy kivették a szabadságot, csak ha ünnep volt, akkor voltak zárva. Közös ebéd csak ünnepekkor volt. Ebédidő nem létezett, egymás után mentünk a lakásba, ami ott volt hátul. Vacsorakor inkább voltunk együtt, mert akkor nem volt az üzlet. Akkoriban a zsidó családoknak az üzlet nagyon fontos volt. Amikor szabályozták, hogy meddig lehet nyitva az üzlet, akkor reggel nyolctól este hatig volt [Az üzleti zárórát először az 1913. évi XXXVI. tc. rendelkezései szabályozták, ezek értelmében a kötelező záróra általában este 8 órától reggel 6 óráig tartott, s ez a rendelkezés természetesen a családtagok által működtetett üzletekre is vonatkozott. A törvényhatóságok és a rendezett tanácsú városok a törvény korlátai között eltérően is szabályozhatták az üzleti zárórát. Az 1921. XXXVIII. tc. engedélyezte, hogy az üzletek záróját a kereskedelmi miniszter rendelettel korábbra tegye, ha a munkaadók és alkalmazottak szakegyesületei közös megállapodással este nyolc óra előtt kívánják az üzleteket bezárni. A szabályok megszegése kihágásnak minősült. -- A szerk.]. De édesapám télen kinyitott szombaton, amikor vége volt az ünnepnek. Akkor korán bejött már a hét [azaz korán kiment a szombat, amikor a vallásos zsidók nem dolgoznak], és ő kinyitotta az üzletet még 5 körül egy órára.

Erős hitelrendszer volt. Rengeteg olyan vevőnk volt, aki havi bérért dolgozott, és gyakran járt hozzánk, és tartozott. Sokan hitelre vásároltak. Volt, aki csak egy részét fizette ki, és vezetni kellett a számláját. Ugyanakkor mi is vettünk hitelre. Ez egy bevett szokás volt.

Nem voltak tanultak a szüleim, és pénz sem volt túl sok, így nem nagyon vásároltunk könyvet. Ők inkább a zsidó tárgyú könyveket olvasgatták. Az "Egyenlőség" az járt, és azon kívül még járt a "Pesti Napló", az volt a legjobb újság, napilap [A "Pesti Napló" (1850--1939) 1920-ban Miklós Andor tulajdonába került, az Est-lapok -- "Az Est", "Pesti Napló", "Magyarország" -- egyike. Reggeli lap, a két világháború közötti irodalom jelentős fóruma volt. -- A szerk.].

Édesapám az első világháború alatt 1914-től 1918-ig végig az olasz fronton volt. Akkor jött haza, mikor már vége lett a háborúnak. Kitüntetése volt, meg azt is tudom, hogy a pisztolyát is hazahozta, el volt dugva neki. És ő itthon magyar is volt, meg zsidó is volt. És úgy érezte, hogy neki, aki a háborúban szerzett kitüntetéssel a Frontharcos Szövetség tagja volt, nem is lehet bántódása a magyaroktól, aztán mégis mi történt. [Deportálták 1944-ben, és Auschwitzban megölték. -- A szerk.] [Országos Frontharcos Szövetség: az 1930-as évek közepén mintegy 127 000 tagot számláló társadalmi egyesülés. A frontharcosok az első világháború után csaknem minden államban egyesületekbe tömörültek. Céljuk a bajtársi szellem ápolása mellett a tagok erkölcsi és anyagi érdekeinek védelme volt, továbbá frontharcos jóléti intézmények létesítése.

Magyarországon a Szövetség 1929-ben alakult meg, tagjai olyan, a világháborúban részt vett katonák voltak, akiknek volt vitézségi kitüntetése, sebesülést szenvedtek vagy legalább hatheti frontszolgálatot tudtak igazolni az első rajvonalban. (A tagok bajtársi formaruhát viseltek.) -- A szerk.]